

Citation style

Pánek, Jaroslav: review of: Franz Schön / Dietrich Scholze (eds.),
Sorbisches Kulturlexikon, Bautzen: Domowina-Verlag, 2014, in:
Český časopis historický, 2016, 4, p. 1117-1119, DOI:
10.15463/rec.671409858

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

ZPRÁVY O LITERATUŘE

Obecné

Franz SCHÖN – Dietrich
SCHOLZE (Hrsg.)

Sorbisches Kulturlexikon

Bautzen, Domowina-Verlag 2014, 579 s.,
ISBN 978-3-7420-2229-5.

Existence nejmenšího středoevropského národa je trvale komplikována nejen postavením malého slovanského ostrůvku v germánském moři, ale též rozdílností dvou spisovných jazyků (hornolužického, který je bližší češtině, a dolnolužického, blízkého polštině) pro tak malé etnikum. Přesto se jeho vědeckí představitelé rozhodli vydat vlastní kulturněhistorickou encyklopedii, jakou postrádají i některé národy mnohonásobně početnější. Ačkoli dnes Lužičtí Srbové čítají jen asi padesát až šedesát tisíc příslušníků, a třebaže tomu odpovídá i nevelká kapacita tamní vědecké obce, dokázali zorganizovat reprezentativní interdisciplinární tým, čítající asi osm desítek autorů. Výsledkem tohoto úsilí se stalo společné dílo lužickosrbských a německých badatelů, vytvořené s přispěním českých a polských specialistů, které samo o sobě představuje pozoruhodnou ukázkou středoevropské vědecké spolupráce. Mezi autory hesel se objevili čelný německý znalec lužických dějin Joachim Bahlcke, polský medievista Jerzy Strzelczyk, český etnolog a badatel o etnických menšinách Leoš Šatava, německý slavista literárněvědného zaměření Ludger Udolph a další mezinárodně uznávaní odborníci.

Zpracování lexikonu navázalo na mezinárodní sorabistické bádání a na pokusy o encyklopedické zvládnutí této tematiky, o něž usiloval vynikající český sorabista Josef Páta již ve třicátých letech 20. století a poté český slavista Jan Petr, který se v šedesátých letech zaměřoval spíše na podklady pro lužickosrbský biografický lexikon. V nepříznivých podmínkách nacismu a komunismu tyto záměry ztroskotaly, v osmdesátých letech se uskutečnil pouze záměr biografického slovníku. Nicméně institucionální zakotvení sorabistiky na univerzitách v Německu i v zahraničí po druhé světové válce a badatelská činnost Lužickosrbského institutu v Budyšině a Chotěbuzi umožnily v současné době realizovat dílo, jehož záměrem je ukázat světu původ, tradice a identitu Lužických Srbů v rámci současné Evropy. Specifický přístup Lužických Srbů k vlastním dějinám je podstatně ovlivněn skutečností, že nikdy v dějinách neměli vlastní stát a po víc než tisíc let byli vystaveni soustavnému germanizačnímu tlaku. Proto ve svém pojetí historické encyklopedie nutně rezignovali na problémy politického systému, administrativy, vojenství atd., zato však se soustředili na ty aspekty vlastního vývoje, které vyjadřují jejich identitu – duchovní a hmotnou kulturu včetně folklóru. Nehledě na toto zúžené pojetí je lužickosrbský lexikon v tematizaci dějinných segmentů blízký Akademické encyklopedii českých dějin (zatím svazky I–IV, Praha 2009–2015), neboť – na rozdíl od řady jiných historických encyklopedií – neuvádí samostatná hesla o osobnostech ani

o lokalitách (s výjimkou několika nejdůležitějších kulturních center). Nenahrazuje tedy ani biografický lexikon ani historicko-topografickou příručku o Lužici.

Hesla jsou pojata jako tematické shrnutí základních problémů dějin, kultury a jazyka Lužických Srbů. Podávají komprimované informace s výběrovou bibliografií, názornými mapkami a vhodně volenou obrazovou dokumentací. Celkem 230 hesel rozdílného rozsahu (od jednoho sloupce po několik stran) zahrnuje celý rozsah tematiky ve smyslu územním (Horní a Dolní Lužice) i etnickém (oblast jazyků hornolužického a dolnolužického). Osoby jsou v heslech samozřejmě zmiňovány, ale jejich bližší datační identifikaci přináší rejstřík osobních jmen, což ku prospěchu věci zbavuje vlastní výklad nadměrné faktografické zátěže.

Vedle klíčových témat (Lausitz, Sorben, Sorabistik, Sorbengesetze, Sorbisch, Sprachpolitik a několika dalších) jsou v heslech zpracovány všechny základní sféry historického vývoje Lužických Srbů, zejména demografie (statistické údaje a problematika sčítání příslušníků lužickosrbského etnika), jazyka (nářečí, místní názvy, toponomastika), hospodářského postavení (zemědělství, řemesla, hornictví, industrializace), sociálního vývoje (asimilace, vystěhovalectví, spolky), školství a kultury (výtvarné umění, literatura, divadlo, hudba – vše s důrazem na projevy lidové kultury, píseň, tanec, ztvárnění krojů), média (film, rozhlas, televize) a náboženský vývoj (christianizace, církevní organizace, reformace, úloha Bible a její překlady, evangelíci a katolíci).

Vzhledem k nesamozřejmému postavení slovanských ostrůvků uprostřed kompaktního německého osídlení byli Lužičtí Srbové v celých svých dějinách vystaveni bilaterálním interetnickým kontaktům, ale

zároveň měli značně ztížené možnosti při navazování širších mezinárodních vztahů. Tato zajímavá tematika je osvětlena v řadě hesel, která zachycují snahy o dosažení autonomie, ale také vzdělávací, kulturní a vědecké aktivity. Nejen německé, ale i české, polské a francouzské prostředí se stalo rámcem, v němž se projevoval zájem o Lužické Srby a v němž se mohly do jisté míry realizovat jejich ambice. Tematizaci přináší heslo věnované společností propagujícím podporu a přátelství s Lužickými Srby, z nichž první byla založena roku 1907 v Praze, stejně jako pojednání o pražském Lužickém semináři a Hórníkově knihovně v Praze, či o lužické tělocvičné organizaci Sokol, která vznikla podle českého vzoru. Ostatně prominentní místo mezi hesly věnovanými centřům lužickosrbské kultury zaujímá Praha a opakovaně je zdůrazněn inspirativní a podpůrný význam českého prostředí.

Encyklopedie směřuje k širšímu okruhu zájemců, ale udržuje si vědecký charakter, který je vyjádřen nejen uváděním bibliografických údajů u jednotlivých témat, ale také zařazením samostatných hesel o infrastruktuře a pramenných východiscích humanitního výzkumu (archivy, muzea, knihovny, bibliografie, knihtisk) i o vývoji těch vědních oborů, které jsou v prostředí malého etnika důležité – jazykověda, lexikografie, literární věda, národopis, dějepisectví; posledně zmíněné heslo naznačuje proměny tematického zaměření historiografie na lužickém území od osvícenství do současnosti.

Systematicky uspořádaný souhrn základních poznatků o dějinách a kultuře Lužických Srbů podává výstižný obraz jednoho z „nestátních“ národů střední Evropy, který se ve středověku a na počátku novověku vyvíjel v rámci českého státu, ale od 17. století bylo jeho sídelní území trvale zahrnuto

do Saska, Pruska a posléze Německa. Je to mnohostranně užitečný zdroj informací pro každého zájemce o pestrou národnostní problematiku střední Evropy. Skutečnost, že byl lexikon vydán v němčině, zpřístupňuje tuto opomíjenou tematiku i mimo tradiční zájmový okruh slovanských studií.

Jaroslav Pánek

Krzysztof OŻÓG – Krzysztof FOKT –
Maciej MIKUŁA et alii
(ed. Wacław Uruszczak)

***Profesorowie Wydziału Prawa
Uniwersytetu Jagiellońskiego I,
1364–1780***

Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu
Jagiellońskiego 2015, 454 s.,
ISBN 978-83-233-3738-6.

Przemysław M. ŻUKOWSKI
(ed. Dorota Malec)

***Profesorowie Wydziału Prawa
Uniwersytetu Jagiellońskiego II,
1780–2012***

Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu
Jagiellońskiego 2014, 682 s.,
ISBN 978-83-233-3663-1.

Wacław Uruszczak a Dorota Malec, výrazné osobnosti polské právní historiografie a zároveň i Jagellonské univerzity jako takové, se ujali redigování velkého biografického slovníku právnické fakulty krakovské univerzity (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego – UJ) od založení univerzity roku 1364 do roku 2012, přičemž v publikaci jsou – zásluhou všech jejích autorů – zahrnuti všichni profesori a docenti dané fakulty (zemřelí před koncem května 2014, kdy byl redakčně uzavřen druhý svazek), a to i v takovém případě, že

došlo pouze k jejich jmenování (habilitování), aniž by reálně kdykoli zahájili výuku, jakkoli samozřejmě takovýchto osobností je jen minimum.

Vedle úvodních pasáží z pera obou editorů a Przemysława M. Żukowskiego, které podávají (částečně také v angličtině) stručné dějiny právnické fakulty UJ, jejich jednotlivých kateder, procedur spjatých s habilitacemi a profesorskými řízeními, ale také jejího vlivu na polskou právní praxi od středověku do současnosti, je třeba zmínit zásady autorů pro tvorbu biografických hesel, soupisy zkratk, archivních pramenů a použité literatury, a to nejen v celkovém shrnutí, ale zejména u jednotlivých hesel, která tak umožňují další využití pro práci nad tématy, která uživatele slovníku zaujmou.

Více než pět set biogramů představuje ucelený soubor k dějinám nejvýznamnějšího – a také nejstaršího – polského právnického a právněhistorického pracoviště, je také dobrým základem pro budoucí nové zpracování dějin fakulty. Cenný materiál představují však biogramy – obvykle doprovázené i portrétem dané osobnosti (případně ukázkou rukopisu či titulním listem stěžejního díla) – nejen vzhledem k působení osobností na krakovské univerzitě či k jejich vědeckému dílu, ale také k širším souvislostem jejich akademických a politických kariér a peregrinací. Někteří profesori krakovské univerzity byli částečně spjati – i díky společné historii Haliče a českých zemí v habsburské monarchii – také s českým prostředím, s politikou střední Evropy (Rakousko-Uherska) či přímo s pražskou univerzitou. I k tomu tak anotovaná publikace přináší řadu konkrétních poznatků.

Bohumil Jiroušek

